

Hakija Honeywell Oy
Asia Tietokoneohjelman teostaso ja suoja
Annettu 02.06.2005

LAUSUNTOPYYNTÖ

Honeywell Oy (jäljempänä hakija), asiamiehenään asianajaja, dosentti Matti S. Kurkela, avustajanaan asianajaja Ismo Kallioniemi, Asianajotoimisto Hannes Snellman Oy, ovat 02.12.2004 saapuneella kirjeellään pyytäneet tekijänoikeusneuvoston lausuntoa tietokoneohjelmaa koskevista tekijänoikeuslain tulkintakysymyksistä.

Tekijänoikeusneuvostolle esitetyt kysymykset

Hakija pyytää tekijänoikeusneuvostoa lausumaan siitä,

1) Onko tietokoneohjelmiin sovellettava teostasovaatimusta, ja mikäli vastaus kysymykseen on: "ei", nauttiiko hakijan tietokoneohjelma silloin tekijänoikeuslakiin perustuvaa suojaa yksin sillä perusteella, että se on tekijänsä tekemä eikä ole kopioitu? Vaihtoehtoisesti hakija pyytää tekijänoikeusneuvostoa lausumaan, onko "teostaso" ymmärrettävä ohjelmistojen yhteydessä siten, että suoja edellytykset täyttyvät silloin, kun teos on peräisin tekijältään eikä ole kopio?

2) Mikäli teostasovaatimusta yleensä sovelletaan tietokoneohjelmiin, ylittääkö hakijan tietokoneohjelma teostasovaatimukset, ja nauttiiko se tekijänoikeuslakiin perustuvaa suojaa tekijänoikeuslain 1§:n tarkoittamana teoksena?

3) Nauttiiko hakijan tietokoneohjelma tekijänoikeuslakiin perustuvaa suojaa tekijänoikeuslain 5§:n tarkoittamana kokoomateoksena?

4) Koskevatko hakijan mahdolliset yksinoikeudet hakijan tietokoneohjelmaa riippumatta siitä, onko ohjelma alkukielisessä vai konekielisessä muodossa?

5) Mikäli tietokoneohjelma kopioidaan kiintolevyltä 1 tai muulta tietovälineeltä kiintolevyille 2 eli toiselle tietovälineelle, tapahtuuko tällöin tekijänoikeuslain 2§:n tarkoittamaa kappaleiden valmistamista?

6) Mikäli tietokoneohjelman alkukielinen versio käännetään konekieliseksi siten kuin käsite "kääntäminen" ymmärretään käännettävien ohjelmointikielien yhteydessä, tapahtuuko "kääntämisen" yhteydessä tietokoneohjelman kappaleiden valmistamista tekijänoikeuslain tarkoittamassa mielessä?

7) Onko tietokoneohjelman laillisesti hankkineella oikeus käyttää ohjelmaa tekijänoikeuslain 25§:n 1 mom perusteella muuhun kuin "aiottuun tarkoitukseen", eli valmistaa ohjelmasta kappaleita muussa kuin "aiotussa tarkoituksessa"?

Asianajaja Ismo Kallioniemi on lisäksi hakijan puolesta sähköpostiviestissä 10.03.2005 uudistanut lausuntopyyntönsä kohdat 2 ja 3 kuulumaan seuraavasti:

2) Mikäli teostasovaatimusta yleensä sovelletaan tietokoneohjelmiin, ylittääkö hakijan tekijänoikeusneuvostolle toimittama tietokoneohjelman osa teostasovaatimukset, ja nauttiiko se tekijänoikeuslakiin perustuvaa suojaa tekijänoikeuslain 1§:n tarkoittamana teoksena tai muutoin?

3) Mikäli tietokoneohjelma on koottu useista eri lähteistä peräisin olevasta aineistosta ja joku on koonnut kyseisen aineiston kokonaisuudeksi, voiko tällainen tietokoneohjelma nauttia tekijänoikeuslakiin perustuvaa suojaa tekijänoikeuslain 5§:n tarkoittamana kokoomateoksena?

Selostus asiasta

Lausuntopyynnön mukaan hakijan palveluksessa olevat henkilöt ovat luoneet tietokoneohjelman, jota käytetään teollisuuden valvontajärjestelmien yhteydessä. Tietokoneohjelma on laajuudeltaan noin 100.000 ohjelmariviä, eli noin 2.000 sivua A4-kokoista tulostetta.

Ohjelma sisältää kolmeen luokkaan kuuluvaa ohjelmakoodia. Osan ohjelmakoodista hakijan työntekijät ovat kirjoittaneet itse. Osa ohjelmakoodista on erilaisten ohjelmointityökalujen ohjelmoijan määräysten mukaisesti generoimaa ohjelmakoodia, ja osa erilaisista esimerkeistä ja valmiskirjastoista ohjelmaan liitettyä koodia. Ohjelmointityökalujen ohjelmoijan määräysten mukaan luomaa ohjelmakoodia on muokattu hakijan työntekijöiden toimesta, samoin kuin erilaisista esimerkeistä ja valmiskirjastoista ohjelmaan liitettyä ohjelmakoodia.

Hakija on oheistanut A4 -kokoisen 15 -sivuisen näytteen ohjelman lähdekoodista, josta näytteestä tekijänoikeusneuvosto on hankkinut asiantuntijalausunnon.

Lausunnon tultua vireille on ilmennyt asian liittyvän oikeudenkäyntiin, jossa vastaajina ovat Mika Valkonen, Jorma Snellman, Juha Toivonen, Reijo Kumpulainen ja Procemex Oy. Vastaajat ovat toimittaneet asiassa tekijänoikeusneuvostolle vastineen, jonka on laatinut vastaajien asiamies asianajaja Pasi Kapasen, Asianajotoimisto Krogerus & Co Oy:stä.

Hakijan keskeinen näkökanta on, että tietokoneohjelmiin ei tulisi soveltaa teostasovaatimusta, tai vaihtoehtoisesti se tulisi ymmärtää vaatimuksena alkuperäisyydestä, ts. tietokoneohjelma on tekijänsä tekemä eikä kopio. Hakija katsoo, että sen oheistama tietokoneohjelma ja siitä otettu näyte nauttivat tekijänoikeussuojaa.

VASTINE

Edellä mainitut vastaajat ovat lähettäneet tekijänoikeusneuvostolle vastineen, joka on saapunut 16.5.2005. Vastineen mukaan, tekijänoikeusneuvoston lausunto tulee olennaisesti liittymään tapahtumakulkuun, jonka perusteella Honeywell Oy on aikoinaan käynnistänyt välimiesoikeudenkäynnin osaa vastaajista vastaan sekä tehnyt tutkintapyynnön, jonka perusteella on sittemmin aloitettu rikostutkinta ja rikosoikeudenkäynti vastaajia vastaan. Vastineessa vastaajat esittävät hakijan lausuntopyynnöstä poikkeavia näkemyksiä koskien asiakokonaisuuden tosiseikastoa.

Vastaajat esittävät tekijänoikeuden tulkintaan liittyvänä käsityksenään, että teostasoo oikeuskäytännössä vakiintunut edellytys tietokoneohjelman tekijänoikeussuojalle. Vastaajat esittävät niinkään, ettei hakijan ohjelma nauti tekijänoikeussuojaa.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että hakijan lausuntopyynnössä on sekä hakijan tietokoneohjelmaan liittyviä laintulkintakysymyksiä, että yleisiä laintulkintakysymyksiä, jotka eivät yksinomaaisesti liity käsillä olevaan tietokoneohjelmaan. Tekijänoikeusneuvosto käsittelee jälkimmäiset kysymykset erillisinä.

Teoksen käsitteestä ja tekijänoikeudesta

Tekijänoikeuslain (404/1961) 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on teokseen tekijänoikeus. Teos voi ilmetä myös muulla tavalla kuin esimerkkiluettelon mukaisena teoslajina. Pykälän 2 momentin mukaan selittävää piirustusta ja tietokoneohjelmaa suojataan kirjallisena teoksena.

Teoksella tekijänoikeudellisessa merkityksessä tarkoitetaan henkisen luomistyön tuotetta. Kirjallinen tai taiteellinen tuote on tekijänoikeudella suojattu, jos sitä voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena. Tällöin se niin sanotusti ylittää teoskynnyksen eli on tekijänoikeuslain tarkoittama teos. Suojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia. Esimerkiksi tuotteen kirjallisella tai taiteellisella tasolla ei ole merkitystä, ei myöskään sen aikaansaamiseksi vaaditulla työ- tai tietomäärällä. Myös käytännöllistä käyttötarkoitusta toteuttava tuote voi olla teos. Erään teosharkinnassa apuna käytetyn määritelmän mukaan teoskynnys ylittyy, jos voidaan olettaa, ettei kukaan muu itsenäisesti vastaavaan työhön ryhtyessään olisi tehnyt samanlaista teosta. Ratkaisu teoskynnyksen ylittymisestä tehdään tapauskohtaisella harkinnalla. Myös teoksen osan on itsenäistä tekijänoikeussuojaa saadakseen yllettävä teostasoon.

Teostasovaatimus voi olla erilainen riippuen teoslajista. Perinteisten kirjallisten ja esimerkiksi maalaustaiteen teosten osalta teostasovaatimuksia voidaan luonnehtia alhaiseksi, koska ne usein jo itsessään ilmentävät tekijänsä persoonallisuutta. Käyttötaiteen osalta taas on yleensä edellytetty huomattavaa omaperäisyyttä, koska käyttötarkoitus usein sanelee tuotteen muodon pikemminkin kuin tekijänsä henkinen luomistyö. Tietokoneohjelmien osalta teostasovaatimusta voidaan

lainvalmisteluaineiston ja ratkaisukäytännön valossa luonnehtia alhaiseksi, kuitenkin niin, että tietokoneohjelmienkin tulee olla tekijänsä henkisen luomistyön tuloksia. Kuitenkin tietokoneohjelmienkin käyttötarkoitus, vastaavasti kuin käyttötaiteen osalta, voi sanella lopputuloksen niin suuressa määrin, että kyse ei enää ole tekijänsä henkisestä luomuksesta.

Tekijänoikeudella ei anneta yksinoikeutta ideoihin ja yleisiin periaatteisiin, vaan niiden teoksessa ilmenevään omaperäiseen ja luovaan ilmenemismuotoon. Samoin tekijänoikeussuojan ulkopuolelle jäävät esimerkiksi teoksen aihe, aiheen käsittelyä ohjaava metodi sekä teoksen sisältämät tiedot sellaisenaan.

Tekijänoikeuden sisällöstä säädetään tekijänoikeuslain 2 ja 3 §:ssä. Tekijän taloudellisista oikeuksista säädetään lain 2 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan tekijänoikeus tuottaa, tekijänoikeuslain 2 luvussa säädetyn rajoituksen, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuustai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen. Pykälän 2 momentin mukaan kappaleen valmistamisena pidetään myös teoksen siirtämistä laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa. Pykälän 3 momentin mukaan teos saatetaan yleisön saataviin, kun se esitetään julkisesti tai kun sen kappale tarjotaan myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi taikka sitä muutoin levitetään yleisön keskuuteen tai näytetään julkisesti. Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään lain 3 §:ssä.

Tietokoneohjelmiin sovellettuna yksinoikeus kappaleiden valmistamiseen merkitsee sitä, että esimerkiksi ohjelman tallentaminen tietokoneen muistiin tai tietovälineelle edellyttää ohjelman oikeudenhaltijan lupaa. Levitysoikeus merkitsee oikeutta päättää ohjelmien kappaleiden myynnistä, vuokrauksesta, lainauksesta ja muusta levittämisestä yleisön keskuuteen.

Tekijänoikeus syntyy aina lähtökohtaisesti teoksen luoneelle fyysiselle henkilölle. Tietokoneohjelman tekijänä pidetään ohjelman toteuttamiseen tähtäävän, eri ratkaisuvaihtoehtojen harkinnan ja valinnan tehnyttä henkilöä (systeeminsuunnittelija) tai varsinaisen ohjelmointityön tehnyttä henkilöä (ohjelmoija) taikka molempia.

Teos, kuten tietokoneohjelma, voidaan luoda myös useiden henkilöiden yhteistyönä. Tällainen useiden tekijöiden luovista panoksista muodostuva teos voi olla joko yhteisteos tai yhteenliitetty teos. Yhteisteoksesta säädetään tekijänoikeuslain 6 §:ssä. Sen mukaan kahden tai useamman tekijän yhdessä luomaan teokseen, jossa tekijöiden osuudet eivät muodosta itsenäisiä teoksia, on tekijöillä tekijänoikeus yhteisesti. Kullakin heistä on kuitenkin valta vaatimusten esittämiseen oikeuden loukkauksen johdosta. Yhteenliitetty teos on kyseessä silloin, kun tekijöiden panokset kokonaisuudesta ovat toisistaan erotettavissa. Tällöin kukin tekijöistä määrää muista riippumatta omasta osuudestaan. Tekijänoikeuslaissa ei ole yhteenliitettyjä teoksia koskevaa erityissäännöstä. Kokoomateoksesta säädetään tekijänoikeuslain 5 §:ssä.

Tekijä voi luovuttaa tekijänoikeuslain 2 §:n mukaiset taloudelliset oikeutensa ja tietyin rajoituksin myös tekijänoikeuslain 3 §:n mukaiset moraaliset oikeutensa teokseen toiselle, esimerkiksi juridiselle henkilölle. Tekijänoikeuslain 27—29 §:ssä on yleisiä säännöksiä tekijänoikeuden luovutuksesta. Niiden lisäksi tietokoneohjelmaa koskee tekijänoikeuslain 40 b §:n säännös, jonka mukaan tekijänoikeus työ- tai virkasuhteessa lu-

tuun tietokoneohjelmaan ja siihen välittömästi liittyvään teokseen siirtyy työnantajalle. Oikeuksien siirtyminen 40 b §:n mukaisesti tapahtuu vain, jollei toisin ole sovittu (tekijänoikeuslain 27 §:n 3 momentti).

Lain esitöiden mukaan tekijänoikeus tietokoneohjelmaan ja siihen välittömästi liittyvään teokseen siirtyy työnantajalle 40 b §:n säännöksen mukaisesti vain silloin, kun kyseessä on työ- tai virkasuhteesta johtuvien työtehtävien täyttäminen. Oikeuksien siirtyminen käsittää 2 §:n mukaiset taloudelliset oikeudet, ja se pysyy voimassa myös työ- tai virkasuhteen päätyttyä. (Hallituksen esitys eduskunnalle 161/1990 vp., s. 53—54) Jos työntekijä luo ohjelman tai osallistuu ohjelman luomiseen erillisestä toimeksiannosta normaalin toimenkuvansa ulkopuolella, oikeudet eivät siirry työnantajalle lain säännöksen nojalla, vaan ainoastaan erillisellä sopimuksella.

Tekijänoikeuslain 4 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on kääntänyt teoksen tai muunnellut sitä tai saattanut sen muuhun kirjallisuus- tai taidelajiin, on tekijänoikeus teokseen tässä muunnellussa muodossa. Myös muuntelijan suorituksen on suojaa saadaksesen osoitettava omaperäisyyttä. Muuntelijan tekijänoikeus muunnelmaan ei rajoita tekijänoikeutta alkuperäiseen teokseen. Lain 4 §:n 2 momentissa puolestaan säädetään, että jos joku teosta vapaasti muuttaen on saanut aikaan uuden ja itsenäisen teoksen, ei hänen tekijänoikeutensa riipu tekijänoikeudesta alkuperäisteokseen.

Tekijänoikeuslain 43 §:n ensimmäisen virkkeen mukaan tekijänoikeus on voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut tekijän tai, jos kysymys on lain 6 §:ssä tarkoitetusta yhteisteoksesta, viimeksi kuolleen tekijän kuolinvuodesta.

Tietokoneohjelmasta teoksena

Tietokoneohjelmia koskevat nimenomaiset säännökset sisällytettiin tekijänoikeuslakiin 16.1.1991 voimaan tulleella lainmuutoksella (34/1991), joka perustui vuonna 1990 annettuun hallituksen esitykseen (161/1990 vp.). Lakiehdotus perustui pääosin tekijänoikeuskomitean IV osamietinnössä (Komiteanmietintö 1987:8, Tietotekniikka ja tekijänoikeus) tehtyihin ehdotuksiin. Lainmuutoksessa otettiin huomioon samaan aikaan käsiteltävänä olleen tietokoneohjelmien oikeudellista suojaa koskevan Euroopan yhteisöjen direktiiviehdotuksen keskeiset periaatteet. Euroopan yhteisöjen neuvosto antoi 14.5.1991 direktiivin tietokoneohjelmien oikeudellisesta suojasta (91/250/ETY). Tekijänoikeuslakia muutettiin direktiivin säännösten mukaiseksi 1.1.1994 voimaan tulleella tekijänoikeuslain muutoksella (418/1993), joka perustui vuonna 1992 annettuun hallituksen esitykseen (211/1992 vp.).

Lainvalmisteluaineistossa tietokoneohjelmaa on luonnehdittu siten, että se on tietojenkäsittelytehtävän esitys sarjana käskyjä, jotka tietokoneen keskussuoritin noutaa keskusmuistista ja suorittaa (Komiteanmietintö 1987:8, s. 41). Vuoden 1990 hallituksen esityksen mukaan "tietokoneohjelmaa voi luonnehtia joukoksi käskyjä, jotka saavat tietokoneen suorittamaan halutun toiminnan" (Komiteanmietintö 1987:8, s. 50).

Tekijänoikeudella suojataan vain sellaisia tietokoneohjelmia, joita voidaan pitää teoksina. Teoksena pidettävässä tietokoneohjelmassa ilmenee sen tekijän luova ja omaperäinen panos. Vuoden 1987 komiteanmietinnön mukaan luovuus ja omaperäi-

syys ilmenee ensi sijassa ohjelmoijan tekemissä valinnoissa eri ratkaisuvaihtoehtojen välillä. Jos tietojenkäsittelyongelmaan on olemassa ainoastaan yksi ratkaisu, johon päädytään mekaanisesti ulkoisten tekijöiden sanelemana, ei ohjelma ilmennä ohjelmoitsijan omaperäistä luovaa panosta eikä siten ylitä teoskynnystä. Mietinnössä tällaisen tilanteen arvellaan olevan käytännössä kuitenkin harvinainen. Teostasoon eivät mietinnön mukaan yllä myöskään yksinkertaiset ohjelmat, jotka koostuvat sarjasta alan ammattilaiselle lähinnä itsestään selviä toimia, eivätkä yleisesti käytetyt ratkaisut. (Komiteanmietintö 1987:8, s. 177)

Vuoden 1990 hallituksen esityksessä todetaan, samantyyppisesti kuin vuoden 1987 komiteanmietinnössä, että tietokoneohjelman omaperäisyys ilmenee ensi sijassa ohjelman tekijän tekemissä valinnoissa tietojenkäsittelyongelman ratkaisun ohjelmallisessa toteuttamisessa. Jos tietojenkäsittelytehtävään on olemassa vain yksi ratkaisu, johon päädytään mekaanisesti ulkoisten vaatimusten sanelemana, ei ohjelma ilmennä ohjelman tekijän luovaa ja omaperäistä panosta. Yleensä kuitenkin tietojenkäsittelyongelmaan on useita ohjelmallisia ratkaisuja. (Hallituksen esitys 161/1990 vp., s. 50) Esityksen mukaan yleinen käsitys ohjelmien tuottajien keskuudessa oli, että suurin osa markkinoilla olevista ohjelmista oli siinä määrin laajoja ja monimutkaisia, että niiden ohjelmallisessa toteuttamisessa ilmeni ohjelmien tekijöiden suojaan yltävä panos (Hallituksen esitys 161/1990 vp., s. 16).

Vuoden 1987 komiteanmietinnön mukaan ne algoritmit, periaatteet ja ideat, jotka ovat tietokoneohjelman perustana, eivät ole suojattuja sellaisinaan. Niitä saa kuka tahansa käyttää omassa ohjelmassaan. Tekijänoikeus ei siis anna yksinoikeutta ideoihin ja yleisiin periaatteisiin, vaan ainoastaan näiden omaperäiseen ja luovaan ilmaismuotoon. (Komiteanmietintö 1987:8, s. 177-178) Sama on todettu myös vuoden 1990 hallituksen esityksessä. Esityksen mukaan suoja kohdistuu ohjelmaan sinänsä, ei ideoihin. Esityksessä on mainittu suojan ulkopuolelle jäävänä myös tietokoneohjelman perustana oleva systeemi ja logiikka. Esityksen mukaan tietokoneohjelman arvokkain ja eniten luovuutta osoittava osa voi joskus olla ohjelman perustana oleva systeemi-idea. Yleisten periaatteiden mukaan sitä ei kuitenkaan suojata tekijänoikeudella. Tätä on toisinaan pidetty tekijänoikeussuojan heikkoutena. Esityksen mukaan se, että tekijänoikeus ei monopolisoi ideoita, tekee tekijänoikeuden soveltamisen tietokoneohjelmiin joustavaksi. Tekijänoikeus suojaa luovaa työtä, mutta edistää samalla kilpailua jättämällä ideat ja periaatteet kaikkien käytettäviksi. Ideoitten ja periaatteiden yleinen ja automaattinen monopolisointi vaikeuttaisi ohjelmistoteollisuuden toimintaa ja jarruttaisi kehitystä. Esityksessä todetaan, että rajoitettua suojaa ideoille antavat muun muassa liikesalaisuuksia koskevat säännökset. (Hallituksen esitys 161/1990 vp., s. 16-17 ja 50)

Tekijänoikeudella suojataan tietokoneohjelmaa riippumatta siitä, missä muodossa tai minkälaisella alustalla se ilmenee. Siten sekä alkukieliset että konekieliset ohjelmat ovat suojattuja. Alkukielinen ohjelma voi olla esimerkiksi painettu kirjaan tai muutoin graafisesti reprodusoitu ja konekielinen ohjelma tallennettuna esimerkiksi levykkeelle, magneettinauhalle tai integroidulle piirille. (Hallituksen esitys 161/1990 vp., s. 50)

Tietokoneohjelmien oikeudellisesta suojasta annetun Euroopan yhteisöjen neuvoston direktiivin 91/250/ETY johdanto-osan mukaan direktiivissä tietokoneohjelmalla tarkoitetaan missä tahansa muodossa olevaa ohjelmaa, laitteistoon sisältyvät ohjelmat mukaan lukien. Käsité sisältää myös tietokoneohjelman kehittämiseen tähtävän

valmistelevan suunnittelutyön, jos valmisteleva työ on luonteeltaan sellaista, että sen tuloksena voi myöhemmässä vaiheessa olla tietokoneohjelma. Edelleen johdannossa todetaan, että niihin arviointiperusteisiin, joita sovelletaan ratkaistaessa, voidaanko tietokoneohjelmaa pitää omaperäisenä teoksena, ei tule sisällyttää ohjelman laatua tai esteettistä arvoa koskevia seikkoja. Ainoastaan tietokoneohjelman ilmaisumuotoa suojataan. Ideat ja periaatteet, jotka sisältyvät ohjelman eri osiin, rajapintoihin sisältyvät ideat ja periaatteet mukaan lukien, eivät saa direktiivin mukaista tekijänoikeudellista suojaa. Tämän tekijänoikeudellisen periaatteen mukaisesti siinä laajuudessa kuin logiikka, algoritmit ja ohjelmointikielet sisältävät ideoita ja periaatteita, nämä ideat ja periaatteet eivät saa direktiivin mukaista suojaa.

Direktiivin 1 artiklan 1 kohdan mukaan tietokoneohjelmille on annettava tekijänoikeudellista suojaa Bernin yleissopimuksessa tarkoitettuina kirjallisina teoksina. Tietokoneohjelmilla tarkoitetaan myös valmistelemaan suunnitteluun liittyvää aineistoa. Artiklan 2 kohdan mukaan suoja koskee kaikkia tietokoneohjelman eri ilmaisumuotoja. Artiklan 3 kohdan mukaan tietokoneohjelmaa suojataan, jos se on omaperäinen siinä merkityksessä, että se on tekijänsä henkinen luomus. Muita arviointiperusteita ei saa soveltaa arvioitaessa sitä, suojataanko ohjelmaa. Direktiivin 4 artikla sisältää säännökset tietokoneohjelman tekijänoikeuden haltijan yksinoikeuksista. Yksinoikeudet käsittävät artiklan a)-alakohdan mukaan tietokoneohjelman tai sen osan pysyvän tai tilapäisen toisintamisen millä tavoin ja missä muodossa tahansa.

Vuoden 1992 hallituksen esityksen (Hallituksen esitys 211/1992 vp.) mukaan direktiivin 1 artiklan 3 kohdan tarkoituksena on varmistaa, että ohjelmiin sovelletaan niiden omaperäisyyttä arvioitaessa samoja kriteereitä kuin muihinkin teoksiin. Ohjelmilta ei siten tule edellyttää suurempaa omaperäisyyttä kuin muilta teoslajeilta.

Edellä esitetyn perusteella voidaan todeta, että direktiivin tietokoneohjelmien teosarviointille asettamat lähtökohdat ovat samat kuin mitä Suomessa on vakiintuneesti teosarviointissa sovellettu: teos saa suojaa omaperäisyyden perusteella. Muita arviointiperusteita ei saa soveltaa. Ainoastaan ilmaisumuotoa suojataan.

Tietokoneohjelmia koskevaa oikeuskäytäntöä

Tietokoneohjelmia koskevasta suomalaisesta oikeuskäytännöstä voidaan mainita korkeimman oikeuden ennakkoratkaisu 1996:43. Asiassa oli kyse siitä, että ATK-alalla toimivan osakeyhtiön toimitusjohtaja oli yhtiön palveluksessa ollessaan luonut tietokoneohjelmiston. Kun yhtiön tavanomaiseen toimintaan oli kuulunut tietokoneohjelmistojen myynti ja toimitusjohtajan tehtävänä yhtiössä oli ollut ohjelmiston luominen, tekijänoikeus tietokoneohjelmistoon oli taloudellisten oikeuksien osalta siirtynyt yhtiölle.

Korkein oikeus ei katsonut ohjelmiston tekijänoikeuslain vastaiseksi käyttämiseksi sitä, että toimitusjohtaja oli luovuttanut ohjelmiston lähdekoodin eli alkukielisen kappaleen toiselle saman alan yritykselle ohjelmistokappaleiden valmistusta ja levitystä varten. Luovuttaessaan tietokoneohjelmien lähdekieliset koodit edustamansa yhtiön puolesta toiselle yritykselle käytettäväksi uusien kappaleiden valmistukseen ja levitykseen toimitusjohtaja ei ollut valmistanut teoksesta kappaleita tai saattanut teosta yleisön saataviin levittämällä sen kappaleita yleisön keskuuteen taikka muutoin

tekijänoikeuslain 2 §:ssä tarkoitetulla tavalla käyttänyt teosta. Toimitusjohtaja ei siten ollut loukannut edustamalleen yhtiölle kuuluvaa tekijänoikeutta tietokoneohjelmiin. Hän oli kuitenkin osakeyhtiölain 15 luvun 1 §:n nojalla velvollinen korvaamaan osakeyhtiölle aiheuttamansa vahingon.

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt tietokoneohjelmiin liittyviä tekijänoikeuskysymyksiä useissa lausunnoissaan. Esimerkiksi lausunnossa 1989:7 pidettiin teoksena tietokoneohjelmaa, jonka ohjelmakoodi sisälsi yhteensä noin 17 500 käskyriiviä eli noin 300 A4-kokoista sivua paperitulostetta. Ohjelmallisten ratkaisujen toteuttamiseksi olisi ollut käytettävissä useita eri vaihtoehtoja. Ohjelman eri osissa käytetyt ratkaisut olivat omaperäisiä. Tämän vuoksi tekijänoikeusneuvosto katsoi, että tietokoneohjelma oli itsenäinen ja omaperäinen, tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettu teos. Lausunto on annettu ennen kuin tekijänoikeuslaki sisälsi nimenomaisia säännöksiä tietokoneohjelmista.

Lausunnossa 1996:3 tekijänoikeusneuvosto katsoi, ettei tietokoneohjelmalla tehdyn tarjouslaskenta- ja laskutusohjelmasonvelluksen osa ollut riittävän omaperäinen ja itsenäinen saavuttaakseen teostason. Kyseessä oleva käskysarja oli muodostettu lähinnä käyttöohjekirjan mukaisesti tietokoneohjelman ominaisuuksia hyödyntäen. Tietojenkäsittelyongelman ratkaisemiseksi tehdyt valinnat eivät osoittaneet sellaista luovuutta ja omaperäisyyttä, etteikö joku toinen olisi voinut päätyä samanlaiseen lopputulokseen käyttäessään samaa tietokoneohjelmaa kyseessä olevan tietojenkäsittelyongelman ratkaisemiseksi. Tietojenkäsittelyongelman ratkaisussa tehdyt määrittelyt olivat neuvoston mukaan pikemminkin lopputuloksen sanelemia ja siten osoitus lähinnä tietojenkäsittelyongelman mekaanisesta ratkaisemisesta.

Lausunnossa 1997:12 tekijänoikeusneuvosto katsoi kirjalliseksi teokseksi tietokoneohjelman, joka oli toteutettu leipomotuotteiden valmistusta ohjaavan logiikkalaitteen ohjelmointikielellä ja jonka avulla sovittiin yhteen leipomotuotteiden valmistuslinjaan kuuluvien laitteiden toiminnot ja ohjattiin tuotantolinjaa. Ohjelma sisälsi 140 käskyriiviä eli kuusi A4-kokoista sivua.

Tekijänoikeusneuvoston lausunnossa 2003:10 oli kyse sähkön-, veden-, kaasun- ja lämmönjakelua ohjaavien tietokoneohjelmien suojasta. Ohjelmien lähdekoodien pituus vaihteli sadasta kahteensataan riviin. Kussakin tapauksessa oli kyse pienen tietojenkäsittelyongelman ratkaisusta toisistaan poikkeavissa ympäristöissä. Kukin ohjelmista oli selkeästi luovan työn tulos, joka oli vaatinut tekijältään mahdollisesti useamman päivän työpanoksen. Tekijänoikeusneuvosto katsoi, että sille toimitetut lähdekoodit olivat siinä määrin itsenäisiä ja omaperäisiä, että ne saivat tekijänoikeussuojaa tietokoneohjelmina tekijänoikeuslain 1 §:n nojalla.

Tekijänoikeusneuvoston lausunnossa 2004:7 oli kyse materiaaliluettelon käyttämiseksi laaditun ohjelmasonvelluksen suojasta. Tekijänoikeusneuvosto ei lausunut asiasta sille toimitetun lähdekoodin puutteellisuuden vuoksi.

Käyttöoikeus tietokoneohjelmaan

Laillisesti hankitun tietokoneohjelman käyttöoikeudesta on otettu säännökset tekijänoikeuslain 25 j ja 25 k §:ään. Vastaavat säännökset sisältyvät myös tietokoneohjelmien oi-

keudellisesta suojasta annettuun direktiiviin. Tietokoneohjelman käyttöoikeuden sisältö ja laajuus voidaan määritellä ohjelman oikeudenhaltijan ja käyttäjän välisellä sopimuksella. Tekijänoikeuslain 25 j §:n 2 ja 3 momentin sekä 25 k §:n mukaista tietokoneohjelman käyttöä ei kuitenkaan voida rajoittaa sopimuksella.

Laillisesti hankitusta tietokoneohjelmasta saa 25 j §:n 1 momentin mukaan valmistaa ohjelman käytön edellyttämät kappaleet sekä tehdä ohjelmaan käytön edellyttämät muutokset ja virheiden korjaukset. Laillinen käyttäjä saa 2 momentin mukaan valmistaa ohjelmasta käytön kannalta tarpeellisen varmuuskappaleen. Lisäksi hän saa 3 momentin mukaan ohjelman tietokoneen muistiin lukemisen tai ohjelman näyttämisen, ajamisen, siirtämisen tai tallentamisen yhteydessä tarkastella, tutkia tai kokeilla tietokoneohjelman toimintaa niiden ideoitten ja periaatteiden selvittämiseksi, jotka ovat ohjelman osan perustana. Sopimuksella ei voida rajoittaa 2 ja 3 momentin mukaista käyttöä. Sopimuksella ei voida myöskään rajoittaa sellaista 25 k §:ssä sallittua ohjelman koodin kopioimista ja sen muodon kääntämistä, joiden avulla voidaan saavuttaa yhteentoimivuus itsenäisesti luodun tietokoneohjelman ja muiden ohjelmien välillä, jos nämä toimenpiteet ovat välttämättömiä sellaisten tietojen hankkimiseksi.

Lausuntopyynnössä tarkoitettu aineisto

Tekijänoikeusneuvosto on hankkinut asiantuntijalausunnon sille toimitetusta tietokoneohjelman lähdekoodista. Koodi on lausuntopyynnön liitteenä 2. Kyseessä on C++ -ohjelmointikielellä laadittu tietokoneohjelman lähdekoodi, jonka pituus on 15 A4-kokoista paperitulostesivua. Ohjelmassa on rivejä arviolta n. 500.

Vastaukset lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että se ei ota kantaa tietokoneohjelman alkuperään, saannon tai hallinnan lainmukaisuuteen, oikeisiin oikeudenhaltijoihin eikä riidan kohteeseen sinänsä, vaan lausuu hakijan esittämistä tekijänoikeuslain tulkintaan liittyvistä kysymyksistä.

Kysymykset 1 (osin), 2 ja 4 koskevat hakijan tietokoneohjelmaa. Kysymykset 1 (osin), 3, 5-7 on muotoiltu yleisesti koskien tietokoneohjelmaa koskevaa sääntelyä yleisellä tasolla.

Vastaukset on eroteltu tämän mukaisesti, kuitenkin niin että kysymystä 1 ei ole jaettu eri osiin. Kysymyksiin 2) ja 3) tekijänoikeusneuvosto vastaa niin kuin ne on esitetty asianajaja Ismo Kallioniemen sähköpostiviestissä 10.3.2005.

Hakijan tietokoneohjelmaa koskevat kysymykset (1-2, 4)

1) Onko tietokoneohjelmiin sovellettava teostasovaatimusta, ja mikäli vastaus kysymykseen on: "ei", nauttiiko hakijan tietokoneohjelma silloin tekijänoikeuslakiin perustuvaa suojaa yksin sillä perusteella, että se on tekijänsä tekemä eikä ole kopioitu? Vaihtoehtoisesti hakija pyytää tekijänoikeusneuvostoa lausumaan, onko

"teostasoa" ymmärrettävä ohjelmistojen yhteydessä siten, että suojan edellytykset täyttyvät silloin, kun teos on peräisin tekijältään eikä ole kopio?

Lausuntopyynnössä tarkoitettu lähdekoodi saa tekijänoikeussuojaa tekijänoikeuslain 1 §:n nojalla tietokoneohjelmana jos ja siltä osin kuin sen ilmenemismuoto on omaperäinen. Omaperäisyys ilmenee ennen kaikkea ohjelman tekijän valinnoissa tietojenkäsittelyongelman ratkaisun ohjelmallisessa toteuttamisessa. Jos tietojenkäsittelytehtävään on olemassa ainoastaan yksi ratkaisu, johon päädytään mekaanisesti ulkoisten tekijöiden sanelemana, ei ratkaisu ilmennä omaperäisyyttä. Suojaa ei saa yksinkertainen ohjelma, joka koostuu sarjasta alan ammattilaiselle lähinnä itsestään selviä toimia, eivätkä yleisesti käytetyt ratkaisut. Teosharkinnassa yleisesti käytetyn määritelmän mukaan teoskynnys ylittyy, jos voidaan olettaa, ettei kukaan muu itsenäisesti vastaavaan työhön ryhtyessään olisi päätenyt samanlaiseen lopputulokseen. Teoskynnys voi vaihdella sen mukaan, minkätyyppisestä suojan alaan kuuluvasta toiminnasta tai tuotteesta on kyse. Tietokoneohjelman on oltava tekijänsä henkisen luomistyön tulos.

2) Mikäli teostasovaatimusta yleensä sovelletaan tietokoneohjelmiin, ylittääkö hakijan tekijänoikeusneuvostolle toimittama tietokoneohjelman osa teostasovaatimukset, ja nauttiiko se tekijänoikeuslakiin perustuvaa suojaa tekijänoikeuslain 1 §:n tarkoittamana teoksena tai muutoin?

Lähdekoodin teostason arvioimisen tueksi tekijänoikeusneuvosto on hankkinut asiantuntijalausunnon Teknillisen korkeakoulun tietotekniikan professori Tomi Männistöltä.

Tässä arvioinnissa on käynyt ilmi, että hakijan tekijänoikeusneuvostolle toimittama aineisto on ollut suppea mutta riittävä lähdekoodin omaperäisyyden selvittämiseksi. Lausunnon mukaan, voidaan varmasti sanoa, että koodissa on ratkaisuja joita ei löydy suoraan perusoppikirjoista. Saman tai vastaavan ohjelmointitehtävän riippumaton toinen ratkaisu tuskin sisältäisi ilmiänsä ja tyyliltään täsmälleen samassa muodossa olevia ratkaisuja. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että sille toimitettu lähdekoodi nauttii lähtökohtaisesti tekijänoikeussuojaa tekijänoikeuslain 1 §:n nojalla.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa kuitenkin myös, että sille luovutetusta aineistosta ei voida päätellä, kuka on tekijä koodin yksittäisen osan suhteen. Myöskään ei voida päätellä sitä, missä määrin koodi on syntynyt muulla tavoin - esimerkiksi toisen tietokoneohjelman avulla automaattisesti - kuin tekijänsä henkisen luomistyön tuloksena, jolloin tällainen omaperäisyyttä vailla oleva tietokoneohjelma tai sen osa ei nauti tekijänoikeuslain suojaa.

4) Koskevatko hakijan mahdolliset yksinoikeudet hakijan tietokoneohjelmaa riippumatta siitä, onko ohjelma alkukielisessä vai konekielisessä muodossa?

Tekijänoikeudella suojataan tietokoneohjelmaa riippumatta siitä, missä muodossa tai minkälaisella alustalla se ilmenee. Siten sekä alkukieliset että konekieliset ohjelmat ovat suojattuja. Alkukielinen ohjelma voi olla esimerkiksi painettu kirjaan tai muutoin graafisesti reprodusoitu ja konekielinen ohjelma tallennettuna esimerkiksi levykkeelle, magneettinauhalle tai integroidulle piirille. (hallituksen esitys 161/1990 vp., s. 50)

Tietokoneohjelmien oikeudellisesta suojasta annetun Euroopan yhteisöjen neuvoston direktiivin 91/250/ETY johdanto-osan mukaan direktiivissä tietokoneohjelmalla tarkoitetaan missä tahansa muodossa olevaa ohjelmaa, laitteistoon sisältyvät ohjelmat mukaan lukien. Näin ollen voidaan todeta, että hakijan mahdollisia tekijänoikeuslaissa suojattuja yksinoikeuksia voidaan suojata riippumatta siitä, onko tietokoneohjelma alkukielisessä tai konekielisessä muodossa.

Yleiset tietokoneohjelmia koskevat kysymykset (3, 5-7)

Koska hakija ei näiden kysymysten osalta yksilöi, miten ne liittyvät käsillä olevaan tietokoneohjelmaan, tekijänoikeusneuvosto ei lausu tästä seikasta vaan tarkastelee kysymyksiä yleisinä tekijänoikeuslain tulkintakysymyksinä.

3) Mikäli tietokoneohjelma on koottu useista eri lähteistä peräisin olevasta aineistosta ja joku on koonnut kyseisen aineiston kokonaisuudeksi, voiko tällainen tietokoneohjelma nauttia tekijänoikeuslakiin perustuvaa suojaa tekijänoikeuslain 5§:n tarkoittamana kokoomateoksena?

Kysymys koskee yleisellä tasolla tietokoneohjelman suojaa kokoomateoksena. Tekijänoikeuslain 5§:n mukaan, sillä joka yhdistämällä teoksia tai teosten osia on aikaansaanut kirjallisen tai taiteellisen kokoomateoksen, on siihen tekijänoikeus, mutta hänen oikeutensa ei rajoita oikeutta ensiksi mainittuihin teoksiin. Tekijänoikeusneuvosto ei näe estettä sille, etteikö kyseinen lainkohta voisi soveltua myös tietokoneohjelmiin.

Tekijänoikeusneuvosto ei ota kantaa, onko sille toimitettu näyte tietokoneohjelmasta tällainen kokoomateos, koska tätä ei kysytä eikä tätä voida selvittää tuntematta eri lähteistä olevien ohjelmaosuuksien suhdetta toisiinsa ja kokonaisuuteen, sekä koodin osien tekijyyttä. Kokoomateokseen kuuluva teos tai sen osa nauttii itsenäisesti tekijänoikeussuojaa ja sen käyttö edellyttää lupaa.

5) Mikäli tietokoneohjelma kopioidaan kiintolevyllä 1 tai muulta tietovälineeltä kiintolevyllä 2 eli toiselle tietovälineelle, tapahtuuko tällöin tekijänoikeuslain 2§:n tarkoittamaa kappaleiden valmistamista?

Tekijänoikeuslain 2§:n mukaan tekijänoikeus tuottaa, eräin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen. Tekijänoikeuslain 2§:n toisen momentin mukaan, kappaleen valmistamisena pidetään myös teoksen siirtämistä laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa.

Tekijänoikeuslain 2§:ään sisältyvä oikeus kappaleen valmistamiseen on luonteeltaan laaja oikeus. Sen on perinteisesti katsottu kattavan kaikenlaisen kappaleen valmistamisen, myös erittäin lyhyen ajan kestävät tallentamiset esimerkiksi tietokoneen työmuistiin tai puskurimuistiin. (Komiteamietintö 2002:5 s. 31) EU:n tietoyhteiskunnan tekijänoikeuksia koskevan direktiivin 2001/29/EY resitaalikohdan 50 mukaan tilapäisiä kopioita koskevaa 5art. 1 kohtaa ei sovellettaisi tietokoneohjelmiin, jolloin *e contrario* ilman nimenomaista poikkeusta säännökset tulisivat sovellettaviksi.

Kysymyksessä esitetyssä yleisluontoisessa tapauksessa tapahtuu näin ollen tekijänoikeuslaissa tarkoitettu kappaleen valmistus, edellyttäen luonnollisesti, että alkuperäinen tietokoneohjelman nauttii tekijänoikeussuojaa.

6) Mikäli tietokoneohjelman alkukielinen versio käännetään konekieliseksi siten kuin käsite "kääntäminen" ymmärretään käännettävien ohjelmointikielien yhteydessä, tapahtuuko "kääntämisen" yhteydessä tietokoneohjelman kappaleiden valmistamista tekijänoikeuslain tarkoittamassa mielessä?

Mikäli tietokoneohjelman "kääntämisellä" tarkoitetaan saman tietokoneohjelman koodin muuntamista alkukielisestä sellaiseen muotoon siten, että se on käytettävissä suoraan tietokoneen toiminnan ohjaamiseen, on samasta tietokoneohjelmasta syntynyt muuntamisen seurauksena kaksi eri kappaletta, joista molemmat ovat tekijänoikeudellisen suojan piirissä.

7) Onko tietokoneohjelman laillisesti hankkineella oikeus käyttää ohjelmaa tekijänoikeuslain 25j§:n 1 mom perusteella muuhun kuin "aiottuun tarkoitukseen", eli valmistaa ohjelmasta kappaleita muussa kuin "aiotussa tarkoituksessa"?

Tekijänoikeuslain 25j§:n mukaan, joka on laillisesti hankkinut tietokoneohjelman, saa valmistaa ohjelmasta sellaiset kappaleet ja tehdä ohjelmaan sellaisia muutoksia, jotka ovat tarpeen ohjelman käyttämiseksi aiottuun tarkoitukseen. Tekijänoikeuslaissa on niinkään edellä kuvatulla tavalla määräykset siitä, missä laajuudessa ja tarkoituksessa ohjelman laillisesti hankkinut voi ottaa siitä kopioita.

Puheenjohtaja

Niklas Bruun

Sihteeri

Mikko Huuskonen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Niklas Bruun (puheenjohtaja), Katariina Sorvari (varapuheenjohtaja), Tuula Hämäläinen, Päivi Liedes, Kai Nordberg, Kirsi-Marja Okkonen, Pekka Salomaa, Markku Uotila ja Ahti Vääntinen.